

**ΣΧΟΛΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ Ν. ΠΕΛΛΑΣ: ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ-ΚΡΙΤΗΡΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗΣ-ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ**

ΦΡΑΓΚΟΥ Ε.

Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ν.Πέλλας. Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
[e-mail:elifragkou@sch.gr](mailto:elifragkou@sch.gr)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα ανακοίνωση αναφέρεται στη θεματολογία των Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, που εγκρίθηκαν από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και υλοποιήθηκαν στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση Ν. Πέλλας. Αφορά στα 33 προγράμματα που εγκρίθηκαν και υλοποιήθηκαν τη χρονική περίοδο 2002-06, καθώς και στα κριτήρια επιλογής τους. Ένα από τα πιο σημαντικά κριτήρια επιλογής που παρατηρείται, είναι η σύνδεση του θέματος με το τοπικό περιβάλλον. Όπως προκύπτει από την καταγραφή των προγραμμάτων, το 30% αφορά σε θέματα που σχετίζονται με το νερό και το 24% σε θέματα που σχετίζονται με τις καλλιέργειες. Είναι γνωστό εξάλλου ότι ο Νομός Πέλλας χαρακτηρίζεται από πλούσιο υδάτινο περιβάλλον και από ανεπτυγμένη γεωργία. Επίσης σημαντικό κριτήριο επιλογής είναι η δυνατότητα ένταξης του προγράμματος σε Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Σημειώνουμε ότι με την ίδρυση του Τοπικού Δικτύου Π.Ε. «Το ταξίδι του νερού στον τόπο μας», αυξήθηκαν τα προγράμματα που έχουν κεντρικό θέμα «το νερό». Άλλα κριτήρια επιλογής είναι η δυνατότητα έρευνας και συλλογής πληροφοριών, οι εμπειρίες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών / τριών, η σύνδεση με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Μέσα από τα ΣΠΠΕ, αναπτύχθηκαν συνεργασίες με πολίτες και τοπικούς φορείς. Η εμπλοκή γονέων και συνεργατών στα ΣΠΠΕ ανέδειξε τον κοινωνικό χαρακτήρα της Π.Ε. , μιας εκπαίδευσης που αποβλέπει στη βιώσιμη ανάπτυξη και στη διαμόρφωση ευαίσθητων, ανήσυχων και ενεργών πολιτών.

FRAGKOU E.

Primary Environmental Education of Pella Prefecture
[e-mail:elifragkou@sch.gr](mailto:elifragkou@sch.gr)

ABSTRACT

The following announcement refers to the subjects of Environmental Education projects, which have been approved by the Aegean University and have been materialized by the Primary Education of Pella Prefecture. It concerns 33 projects which have been materialized within the time period from 2002 to 2006 as well as their selection criteria. One of the most important selection criteria is the relation of the subject with the local environment. Based on the evidence from the project records, 30% refer to matters concerning water and 24% to those concerning different types of cultivation. Besides, it is a well-known fact that the Pella prefecture is characterized by a rich aquatic environment and developed agriculture. The possibility of the introduction of a project to an Environmental Education Network is another selection criterion. One has to bear in mind that ever since the local network of Environment Education entitled “The water journey in our land” has been established, there is an increase in the projects related to the main theme “water”. Other selection criteria are the possibility of search and collection of information, the experience and interests of students as well as the relation to the detailed school program. Through the SPPE there have been cooperation with citizens and local servants. Also, the involvement of parents and associates in SPPE has emerged the social character of

Environment Education, the form of Education which views to viable development and creation of sensitive, not eased – up and active citizens.

Λέξεις κλειδιά: θεματολογία, τοπική κοινωνία, Δίκτυα, συνεργασία, τοπικό περιβάλλον

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα ανακοίνωση αφορά στη θεματολογία των ΣΠΠΕ που εγκρίθηκαν από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και υλοποιήθηκαν στις σχολικές μονάδες της Α/θμιας Εκπ/σης Ν.Πέλλας τις σχολικές χρονιές 2002-03, 2003-04, 2004-05 και 2005-06. Εξετάζονται τα κριτήρια επιλογής των θεμάτων και η σχέση τους με το τοπικό περιβάλλον. Επίσης παρουσιάζεται ο αντίκτυπος των ΣΠΠΕ στην τοπική κοινωνία. Οι συνεργασίες που αναπτύχθηκαν και η διάχυση των αποτελεσμάτων στην τοπική κοινωνία ανέδειξαν τον κοινωνικό χαρακτήρα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Για την καταγραφή των παραπάνω εστίασαμε στα πεδία του ΣΥΠ : Ανάγνωση του τίτλου (φυσικό αντικείμενο), Κριτήρια επιλογής του θέματος (Δ1), Δράσεις που έχουν αντίκτυπο στην τοπική κοινωνία (Δ9).

2. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Το πρώτο βήμα στο ξεκίνημα ενός προγράμματος Π.Ε. είναι η επιλογή του προς μελέτη θέματος. Αφορμές και ερεθίσματα για θέματα μπορεί να δοθούν είτε μέσα από το σχολείο, είτε μέσα από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Όλοι και όλες που θα συμμετέχουν στη διεξαγωγή του προγράμματος έχουν δικαίωμα να προτείνουν κάποιο θέμα. Όλα τα προτεινόμενα θέματα συζητούνται και αφού διερευνηθούν οι δυνατότητες που προσφέρουν, οι δυσκολίες και οι περιορισμοί που μπαίνουν από αντικειμενικά εμπόδια, συναποφασίζεται η επιλογή ενός από αυτά. Σημαντικό κριτήριο επιλογής ενός θέματος είναι η σχέση που έχει με το τοπικό περιβάλλον. Έτσι μειώνονται οι αντικειμενικοί περιορισμοί και το θέμα έχει νόημα για τα παιδιά. Αυτό αποτελεί σημαντικό κίνητρο που εξασφαλίζει την κινητοποίηση του ενδιαφέροντος των παιδιών και τις δυνατότητες συνεργασίας του σχολείου με τους τοπικούς φορείς. Γεωργόπουλος Α., Τσαλίκη Ε., (2003) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*

Άλλα κριτήρια επιλογής είναι η δυνατότητα έρευνας και συλλογής πληροφοριών, οι εμπειρίες, τα ενδιαφέροντα και η ηλικία των μαθητών/τριών, η δυνατότητα ανάπτυξης συνεργασιών, η δυνατότητα επισκέψεων σε πεδία μελέτης, η σύνδεση με το Αναλυτικό Πρόγραμμα.

Ένα «ιδανικό» θέμα σύμφωνα με παιδαγωγούς είναι αυτό που έχει άμεση σχέση με τη ζωή των παιδιών: με τους δικούς τους ανθρώπους, τη δική τους ιστορία, τον τόπο τους, το φυσικό τους περιβάλλον. Αυτό είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό κριτήριο για την επιλογή θεμάτων καθώς όπως εξηγεί η Katz (2001) αν το θέμα ενός σχεδίου εργασίας είναι «εξωτικό και πέρα από τις άμεσες εμπειρίες τους» τα παιδιά θα είναι εξαρτημένα από τη δασκάλα για ερωτήσεις, ιδέες και πληροφορίες. Επίσης έρευνες επισημαίνουν ότι τα παιδιά θυμούνται και μαθαίνουν καλύτερα πληροφορίες και γνώσεις τις οποίες μπορούν να συνδέσουν με τις προσωπικές τους εμπειρίες. Με οικεία θέματα παιδιά και εκπαιδευτικός μπορούν να μπουν στη φιλοσοφία τους και να ασκήσουν σημαντικές γι'αυτά δεξιότητες όπως ο προγραμματισμός, η διατύπωση ερωτήσεων, υποθέσεων και προβλέψεων, η οργάνωση ιδεών και ερωτήσεων μέσα από ιστοριογράμματα, η εργασία σε ομάδες, η καταγραφή, η ανατροφοδότηση, και η αξιολόγηση. Γεωργόπουλος Α, Μπιρμπίλη Μ. (2005) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Ο νέος πολιτισμός που αναδύεται...*

3.ΣΧΟΛΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η ανάπτυξη της Π.Ε. συνδέθηκε με την πεποίθηση ότι η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στην επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων μέσω κυρίως της συμβολής της στη διάπλαση περιβαλλοντικά υπεύθυνων πολιτών. Έτσι οι στόχοι της, όπως αυτοί έχουν τεθεί μέσα από τις διεθνείς διασκέψεις της δεκαετίας του '70, επικεντρώνονται στη διαμόρφωση πολιτών με περιβαλλοντικό ήθος, με κατάλληλες στάσεις απέναντι στο περιβάλλον, με κατάλληλη συμπεριφορά και διάθεση και ικανότητες να συμμετέχουν στην επίλυση των υπαρχόντων περιβαλλοντικών προβλημάτων, στην πρόληψη νέων και γενικά στη βελτίωση του περιβάλλοντος. Οι στόχοι αυτοί της Π.Ε. διατυπώνονται σαφώς μέσα από τις διασκέψεις του Βελιγραδίου και της Τυφλίδας και αποτελούν συνήθως το επίκεντρο κάθε εκπαιδευτικής πορείας που αφορούν στην Π.Ε. Παπαδημητρίου Β. (1998) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Σχολείο*

Η διαδικασία αποπεριορισμού της του σχολείου και σύνδεσής του με τα κοινωνικά δρώμενα, η οποία συνολικά προωθείται από την Π.Ε. λειτουργεί απελευθερωτικά για το μαθητή, τον οποίο τοποθετεί πλέον στην κοινωνία στην οποία ανήκει οργανικά και βεβαίως

- ο Αυξάνει την αυτοπεποίθησή του, αφού αυτός επεξεργάζεται προβλήματα και διερευνά λύσεις έξω από το προστατευτικό περιβάλλον του σχολείου και της οικογένειας
- ο Τον φέρνει σε άμεση επαφή με την πραγματικότητα με αποτέλεσμα αυτός να συνειδητοποιείται σχετικά με τα προβλήματα και γενικότερα ως πολίτης και
- ο Μειώνει σημαντικά τις επιδράσεις της διαμεσολάβησης ή διαστρέβλωσης όσον αφορά στην μετάδοση της γνώσης. Φλογαίτη Ε. (1993) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*

Η Π.Ε. αποβλέπει στη βιώσιμη ανάπτυξη και στη διαμόρφωση ευαίσθητων, ανήσυχων και ενεργών πολιτών. Εξάλλου στο Κεφάλαιο 36 η **Agenda 21** οριοθετεί και πραγματοποιείται τους τρεις τομείς δράσης που σχετίζονται με την εκπαίδευση στην ευρύτερη έννοιά της:

- ο Επαναπροσανατολισμός της εκπαίδευσης προς την κατεύθυνση της αειφορικής ανάπτυξης
- ο Προώθηση της ενημέρωσης του κοινού
- ο Προώθηση της επαγγελματικής κατάρτισης

Απαραίτητες για την αλλαγή της νοοτροπίας των ανθρώπων, ώστε να αποκτήσουν την ικανότητα να προσεγγίζουν τα προβλήματά τους τα σχετικά με την αειφορική ανάπτυξη, θεωρούνται τόσο η θεσμοθετημένη όσο και η άτυπη εκπαίδευση. Ταμουτσέλη Κ.– Καλέα Ε. – Παπαζαχαρίου Κ. (1999) Διεθνές Συνέδριο *Προστατευόμενες φυσικές περιοχές και ΠΕ*

Μέσα από τα ΣΠΠΕ αναπτύχθηκαν συνεργασίες με πολίτες και τοπικούς φορείς, που με προθυμία ανταποκρίθηκαν. Οι μαθητές / τριες ήρθαν σε επικοινωνία μαζί τους, συζήτησαν περιβαλλοντικά ζητήματα του τόπου τους, έκαναν προτάσεις με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη του τόπου. Συνέταξαν και μοίρασαν ενημερωτικά φυλλάδια με στόχο την ευαισθητοποίηση των πολιτών, πήραν συνεντεύξεις από αρμόδιους υπαλλήλους ή ειδικούς επιστήμονες. Επίσης η δημοσιοποίηση των προγραμμάτων στον τοπικό Τύπο, στο τοπικό ραδιόφωνο, οι αφίσες που κυκλοφόρησαν για κάθε πρόγραμμα και οι οργανωμένες παρουσιάσεις στην τοπική κοινωνία είχαν σαν αποτέλεσμα τη διάχυση των αποτελεσμάτων, τη δυνατότητα αξιολόγησης αλλά και ανατροφοδότησης. Ο τρόπος διάχυσης των αποτελεσμάτων και της τελικής παρουσίασης είχε διάφορες μορφές. Παρουσιάστηκαν θεατρικά δρώμενα με πρωταγωνιστές τα παιδιά, διοργανώθηκαν εκθέσεις φωτογραφίας και μαθητικών κατασκευών, προβολές DVD, δημιουργήθηκαν παραμύθια από τα παιδιά. Οι τελικές παρουσιάσεις σε πολλές περιπτώσεις είχαν το χαρακτήρα «τοπικής γιορτής» με τη συμμετοχή πλήθος κόσμου και τοπικών φορέων. Η εμπλοκή γονέων και συνεργατών στα ΣΠΠΕ ευαισθητοποίησε την τοπική κοινωνία σε θέματα περιβάλλοντος και έδωσε τη δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών για τοπικά περιβαλλοντικά θέματα.

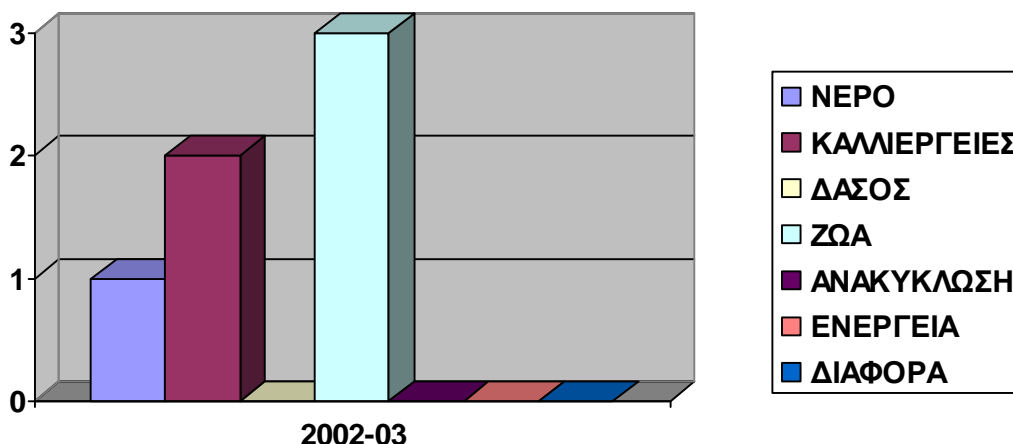
4. ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ – ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΣΠΠΕ Α/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ Ν.ΠΕΛΛΑΣ

Τα προγράμματα που εγκρίθηκαν από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και υλοποιήθηκαν στην Α/θμια Εκπ/ση Ν.Πέλλας είναι συνολικά 33. Παρακάτω καταγράφουμε τους τίτλους των προγραμμάτων ανά σχολική χρονιά. Στα γραφήματα που ακολουθούν κατηγοριοποιούνται τα ΣΠΠΕ στις θεματικές: νερό, καλλιέργειες, δάσος, ζώα, ανακύκλωση, ενέργεια.

Σημειώνουμε ότι ο Νομός Πέλλας και η ευρύτερη περιοχή παρουσιάζει πλούσιο υδάτινο περιβάλλον και αρκετά δασικά οικοσυστήματα. Επίσης η καλλιέργεια φρούτων και η παραγωγή κρασιού χαρακτηρίζουν την περιοχή. Η σημείωση αυτή θα μας βοηθήσει στην εξαγωγή συμπερασμάτων όσον αφορά στα κριτήρια επιλογής του θέματος σε σχέση με το τοπικό περιβάλλον.

Σχολική χρονιά 2002-03 – Τίτλοι ΣΠΠΕ

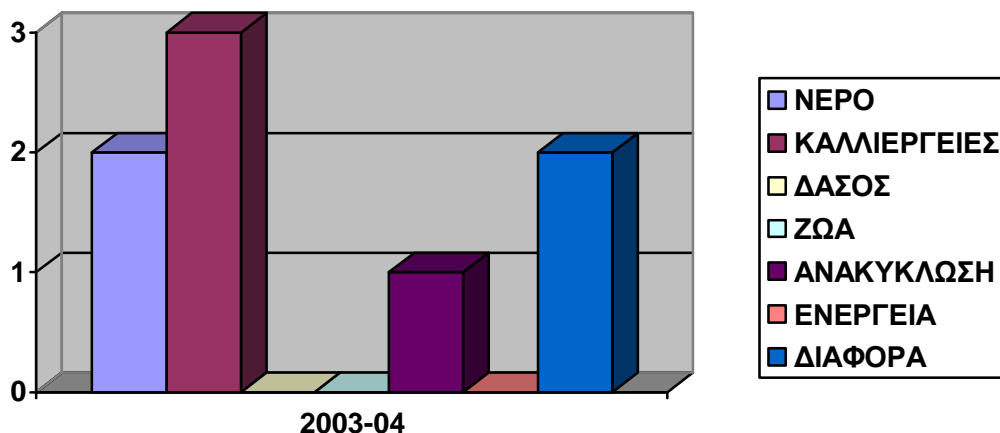
1. «Ποτάμια γέφυρες ζωής»
2. «Τα ζώα του τόπου μου»
3. «Μέλι, μέλι...μέλισσα»
4. «Η καφέ αρκούδα»
5. «Το σποράκι, πηγή ζωής»
6. «Το αμπέλι, το κρασί»

Γράφημα 1

Σχολική χρονιά 2003-04 – Τίτλοι ΣΠΠΕ

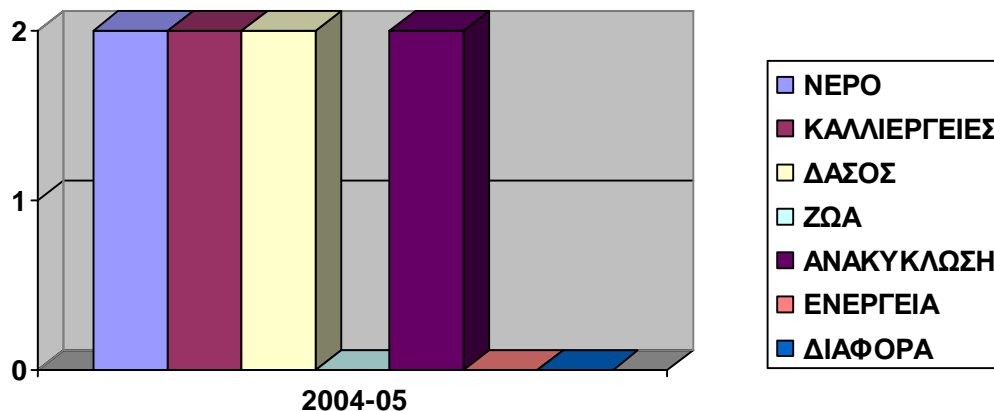
1. «Άρωμα ροδάκινου, θυμίζει Ελλάδα»
2. «Ανακύκλωση»
3. «Ροδάκινο, πηγή ζωής»
4. «Η πόλη μου στο χθες και στο σήμερα»
5. «Το ποτάμι μας, Βόδας ή Εδεσσαίος»
6. «Γνωρίζω τον τόπο μου μέσα από τον Εναλλακτικό Τουρισμό»
7. «Προστατεύουμε τη λίμνη μας και αποτυπώνουμε τις ομορφιές της»
8. «Προσεγγίζοντας τη Βιολογική γεωργία»

Γράφημα 2

Σχολική χρονιά 2004-05 – Τίτλοι ΣΠΠΕ

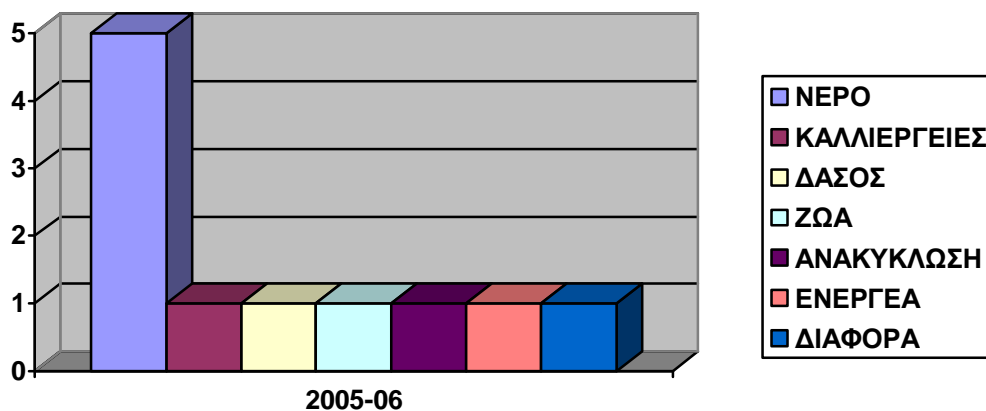
1. «Αμπέλι μου πλατύφυλλο και κοντοκλαδεμένο»
2. «Το δάσος αφορμή για καλλιτεχνική δημιουργία»
3. «Ξύλο – Χαρτί – Βιβλίο»
4. «Η λίμνη Βεγορίτιδα από το χθες στο αύριο»
5. «Διαχείριση απορριμμάτων – Ανακύκλωση»
6. «Τη θάλασσα, τη θάλασσα, ποιος θα την εξαντλήσει;»
7. «Το αμπέλι, το κρασί»
8. «Αναζητώντας τον ήχο της ζωής στα μονοπάτια του δάσους»

Γράφημα 3

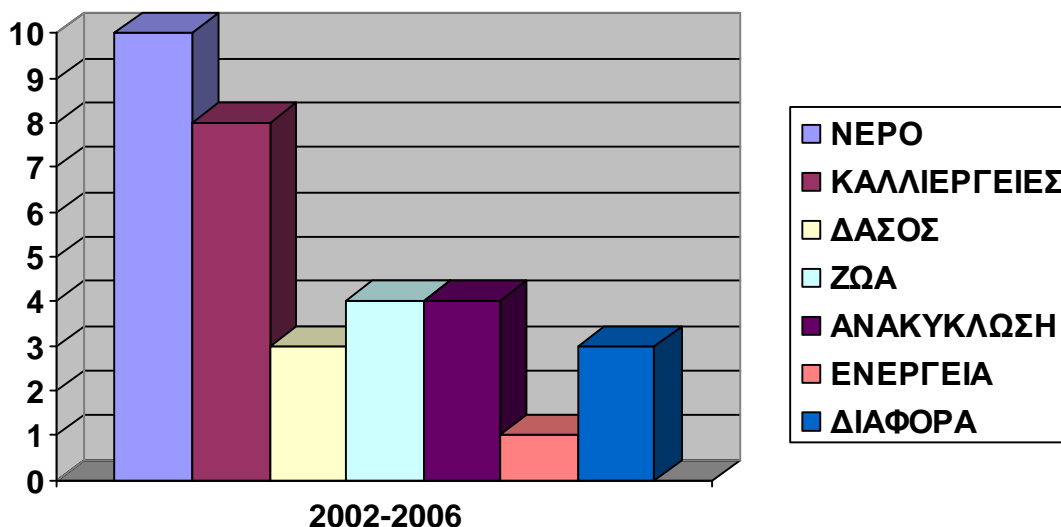
Σχολική χρονιά 2005-06 – Τίτλοι ΣΠΠΕ

1. «Τρέχει το νερό...και φωτίζει τη ζωή μας»
2. «Ένα Νησί που βρέθηκε στην άκρη μιας λίμνης»
3. «ΑΜΠΕΛΙ, από τα βάθη των αιώνων»
4. «Τι πετώ; Είναι σκουπίδι;»
5. «Βεγορίτιδα, η λίμνη μας»
6. «Ταξίδι στους Εθνικούς Δρυμούς της Ελλάδας»
7. «Το νερό: Πηγές Αραβησσού-Το νερό πηγή ζωής»
8. «Ο κύκνος και η καλαμιά»
9. «Αφουγκράζομαι το δάσος»
10. «Αναζητώντας τις πηγές»
11. «Απειλούμενα είδη»

Γράφημα 4

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι:

- Βασικό κριτήριο επιλογής θέματος των ΣΠΠΕ ήταν το τοπικό φυσικό περιβάλλον. Τα παιδιά μελέτησαν με ιδιαίτερο ενδιαφέρον το τοπικό περιβάλλον, το γνώρισαν καλύτερα και το αγάπησαν περισσότερο. Ακολουθώντας τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις της Π.Ε. συνέλεξαν πληροφορίες και ερεύνησαν το θέμα που επεξεργάστηκαν. Επισκέφτηκαν άλλες περιοχές που σχετίζονταν με το αντικείμενο μελέτης τους και τις σύγκριναν με τη δική τους. Έτσι διαπίστωσαν ότι τα τοπικά προβλήματα ξεπερνούν τα όρια μιας περιοχής και άρχισαν να σκέφτονται σε ευρύτερη βάση.
- Μέσα από τα ΣΠΠΕ δόθηκε η ευκαιρία σε εκπ/κούς και μαθητές να επισκεφτούν το πεδίο μελέτης τους αλλά και Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπ/σης όπου συμμετείχαν σε ημερήσια προγράμματα Π.Ε. σχετικά με το θέμα που διαπραγματεύονταν.
- Το μεγαλύτερο ποσοστό προγραμμάτων αφορά σε θέματα που σχετίζονται με το νερό και τις καλλιέργειες. Συγκεκριμένα το 30% αφορά σε θέματα που σχετίζονται με το νερό και το 24% σε θέματα που σχετίζονται με τις καλλιέργειες αφού αυτά έχουν άμεση σύνδεση με το τοπικό περιβάλλον.

- ο Στα γραφήματα παρατηρείται αύξηση προγραμμάτων που σχετίζονται με το νερό, τη σχολική χρονιά 2005-06. Αυτό μπορούμε να το αποδώσουμε στη λειτουργία του τοπικού δικτύου Π.Ε. της Α/θμιας Εκπ/σης Ν.Πέλλας με τίτλο: «Το ταξίδι του νερού στον τόπο μου». Αναγνωρίζοντας τις αρχές που διέπουν τα Δίκτυα, εκπ/κοί και μαθητές/τριες, επιδιώκουν την ένταξή τους σε αυτά .Πολλά από τα ΣΠΠΕ είχαν ενταχθεί και σε Εθνικά ή Περιφερειακά Δίκτυα όπως φαίνεται από το πεδίο Δ12 του ΣΥΠ , με αποτέλεσμα την ανάπτυξη πολλών συνεργασιών.
- ο Με τις δραστηριότητες και τις εκδηλώσεις που οργανώθηκαν μέσα από τα ΣΠΠΕ ,καθώς και με τις συνεργασίες που αναπτύχθηκαν , το σχολείο άνοιξε τις πόρτες του στην κοινωνία και έδωσε το έναυσμα στους πολίτες να ασχοληθούν με το τοπικό περιβάλλον και να προβληματιστούν. Στις τελικές παρουσιάσεις συμμετείχαν τοπικοί φορείς συνεργάτες και γονείς δίνοντας την ευκαιρία στα παιδιά να μοιραστούν τις εμπειρίες τους και να ανακοινώσουν τα αποτελέσματα του προγράμματός τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γεωργόπουλος Α., Τσαλίκη Ε. (2003), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Gutenberg, Αθήνα
2. Γεωργόπουλος Α.(2005), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Ο νέος πολιτισμός που αναδύεται...*, Gutenberg, Αθήνα
3. Παπαδημητρίου Β. (1998), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και σχολείο*, Δάρδανος, Αθήνα
4. Φλογαίτη Ε. (1993), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, Αθήνα
5. Ταμουτσέλη Κ., Καλέα Ε., Παπαζαχαρίου Κ. (1999), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Agenda 21: Η συμμετοχή του σχολείου στην Αειφόρο Ανάπτυξη*, Διεθνές Συνέδριο, Σίγρι Λέσβου Προστατευόμενες φυσικές περιοχές και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, σελ. 31, 24-26 Σεπτεμβρίου